

Το μοτίβο των «δύο οδών» στην ιουδαϊκή και τη χριστιανική γραμματεία (Άννα Κόλτσιου-Νικήτα, Καθηγήτρια Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=161582>]

Πλούσια είναι η παράδοση των «Δύο Οδών» στην απόκρυφη και αποκαλυπτική ιουδαϊκή γραμματεία. Με σαφή παιδαγωγική στόχευση, το μοτίβο των «Δύο Οδών», χρησιμοποιείται και στο κείμενο της Διαθήκης του Ασσήρ (1, 3-5) στο πλαίσιο της πατρικής νοουθεσίας. Ο θεός έδωσε στον άνθρωπο τη δυνατότητα να αποφασίσει και να επιλέξει. Αν πάλι κάνει λάθος και αμαρτήσσει, μπορεί να μετανοήσει:

Δύο όδους ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ δύο διαβούλια καὶ δύο πράξεις καὶ δύο τρόπους καὶ δύο τέλεα. Ὅδοι γάρ εἰσιν δύο, καλοῦ καὶ κακοῦ· ἐν οἷς εἰσι τὰ δύο διαβούλια ἐν στέρνοις ἡμῶν διακρίνοντα αὐτά. 5. Διὰ τοῦτο πάντα δύο εἰσίν, ἐν κατέναντι τοῦ ενός... Ἐὰν οὖν ἡ ψυχὴ θέλει καλῶς πορευθῆναι, πάσας τὰς πράξεις αὐτῆς ποιεῖ ἐν δικαιοσύνῃ, κὰν ἀμάρτη, εὐθὺς μετανοεῖ. [10]

Πηγή: medium.com

Πρόσληψη του μοτίβου των «Δύο Οδών» εντοπίζεται και στο *Εγχειρίδιο Πειθαρχίας* του Qumran. Η οδός του πνεύματος της αληθείας αντιπαραβάλλεται με την οδό του πνεύματος της πλάνης, μέσα από την αντίθεση φωτός και σκότους. Η διδασκαλία των «Δύο Οδών», εμπλουτισμένη με έναν κατάλογο αρετών και κακιών, χρησιμοποιείται για να εκφράσει την ηθική δυαρχία της κοινότητας των Εσσαίων. Η οδός της αληθείας φωτίζει την καρδιά του ανθρώπου και τον οδηγεί στην αληθινή δικαιοσύνη, την ταπεινοφροσύνη, τη σύνεση, τη σοφία και το αιώνιο φως. Το πνεύμα της πλάνης τον οδηγεί στην απληστία, την ασέβεια, το ψεύδος, την αφροσύνη, τη βλασφημία, και το σκότος [11].

Χριστιανική γραμματεία

Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες η διδασκαλία των «Δύο Οδών» απαντά ιδιαίτερα συχνά και συνιστά ένα είδος *Προτρεπτικού*[12] και μύησης στο μήνυμα της νέας θρησκείας. Εκτός από τα έργα *Επιστολή του Βαρνάβα*, *Διδαχή των Αποστόλων* και *Ποιμήν του Ερμά*, που θα μας απασχολήσουν εν προκειμένω, το μοτίβο εντοπίζεται στον *Ματθαίο*, στον *Ιουστίνο*, και στη συνέχεια στον *Οριγένη*[13], αλλά και στην πρώιμη απολογητική λατινική γραμματεία[14].

Επιστολή Βαρνάβα

Η *Επιστολή Βαρνάβα* είναι ένα έργο ευρέως γνωστό στην πρωτοχριστιανική γραμματεία και παραδίδεται στον Σιναϊτικό κώδικα του 4^{ου} αιώνα, ανάμεσα στο

κείμενο της Αποκάλυψης του Ιωάννη και τον Ποιμένα του Ερμά.

Ο συντάκτης του είναι μεταστραφείς χριστιανός, μάλλον εξ εθνικών, και το κείμενό του διακρίνεται για το έντονο ιουδαϊκό χρώμα, χάρη στις πλούσιες αναφορές σε κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης. (Ησαΐας, Ψαλμοί, Πεντάτευχος, Ζαχαρίας, Δανιήλ) καθώς και της αποκαλυπτικής-απόκρυφης γραμματείας (Ενώχ, Δ΄ Έσδρα και Β΄ Βαρούχ)[15].

[Συνεχίζεται]

[10] *Testament of the Twelve Patriarchs*: Asher (10) 7.5.2; Levi (3) 5.4.3. M. de Jonge, *The Testaments of the Twelve Patriarchs: A Critical Edition of the Greek Text*, ser. *Pseudepigrapha Veteris Testamenti Graece* 1.2. (Leiden, 1978). Πρβλ. αντίστοιχες αναφορές στη σοφιολογική γραμματεία: Σοφία Σειράχ 33,7-15 Διατί ήμέρα ήμέρας υπερέχει, καὶ πᾶν φῶς ήμέρας ἐνιαυτοῦ ἀφ' ήλίου; ... ἐν πλήθει ἐπιστήμης Κύριος διεχώρισεν αὐτοὺς καὶ ήλλοίωσε τὰς ὁδοὺς αὐτῶν. ... 13 ὡς πηλὸς κεραμέως ἐν χειρὶ αὐτοῦ· πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ· ... ἀπέναντι τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀπέναντι τοῦ θανάτου ἡ ζωή· οὕτως ἀπέναντι εὐσεβοῦς ἀμαρτωλός. 15 καὶ οὕτως ἔμβλεψον εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Ὑψίστου, δύο δύο, ἐν κατέναντι τοῦ ενός.

[11] Ο θεός «εδημιούργησε τον άνθρωπο να κυβερνάει τον κόσμο, και ὅρισε γι' αυτόν δύο πνεύματα για την πορεία του μέχρι τον χρόνο της επισκέψεώς του: τα πνεύματα της αλήθειας και της πλάνης. Αυτοί που γεννιώνται από την αλήθεια προέρχονται από την πηγή του φωτός, αυτοί όμως που γεννιώνται από την πλάνη προέρχονται από την πηγή του σκότους... Αυτές λοιπόν (είναι) οι οδοί στον κόσμο... Η οδός του πνεύματος της αληθείας ... εισάγει πνεύμα ταπεινοφροσύνης και μακροθυμίας ... και σύνεση και κατανόηση και δυνατή σοφία... Αλλά στο πνεύμα της πλάνης (ανήκουν) απληστία, αδράνεια των χεριών στην υπηρεσία της δικαιοσύνης, ασέβεια και ψεύδος, υπερηφάνεια και έπαρση καρδιάς, ψεύδος και απάτη, σκληρότητα και μεγάλη υποκρισία...», Γ. Γρατσέας-Σ. Αγουρίδης, *Τα εσσαϊκά κείμενα του Κουμράν σε νεοελληνική απόδοση. Ταχειρόγραφα της Νεκρής θάλασσας*, Αθήνα 2003, σελ. 76-77.

[12] I. Düring, *Aristotle's Protrepticus: An Attempt at Reconstruction*, Stockholm, 1961. Μια ενδιαφέρουσα διάσταση είναι η σχέση «προτρεπτικού» και «παραινετικού» λόγου στα κείμενα της γραμματείας των πρώτων χριστιανικών αιώνων και η αλληλοεπιχώρηση μεταξύ των δύο «ειδών», βλ. σχετικές συμβολές στον τόμο J. M. Starr και T. Engberg-Pedersen (επιμ.), *Early Christian Paraenesis in Context*, Βερολίνο 2005 (το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τον ιουδαϊκό και ελληνορωμαϊκό κόσμο και το τρίτο την Καινή Διαθήκη).

[13] Και ο Ωριγένης κάνει λόγο για την ανάγκη παράθεσης και των δύο οδών, προκειμένου να επιλέξει κάποιος την βελτίστην και μάλιστα χρησιμοποιεί δύο φορές στο συγκεκριμένο χωρίο τον όρο «επιστρέφω»: *Καὶ τίς ἂν ἄλλος λόγος ἐπιστρεφέστερον προσάγοι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τῷ εὖ ζῆν ὥς ἡ πίστις ἢ ἡ διάληψις περὶ τοῦ πάντ' ἐφορᾷν τὸν ἐπὶ πᾶσι θεὸν τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα καὶ πραττόμενα ἄλλὰ καὶ λογιζόμενα; Παραβαλέτω γὰρ ὁ βουλόμενος ἄλλην ὁδόν, ἐπιστρέφουσιν ἅμα καὶ βελτιοῦσιν οὐ μόνον ἓνα που καὶ δεύτερον ἄλλ' ὅση δύναμις καὶ πλείστους ὅσους, ἵνα τις τῇ παραθέσει ἀμφοτέρων τῶν ὁδῶν ἀκριβῶς κατανοήσῃ τὸν διατιθέντα πρὸς τὸ καλὸν λόγον. Κατὰ Κέλσου, 4.53.22-4.53.29.* Χαρακτηριστικά επίσης ο Ρουφίνος δηλώνει ότι επιλέγει να μεταφράσει τις Ομιλίες στους Ψαλμούς του Ωριγένη, γιατί δείχνουν το δρόμο πρώτα της μετάνοιας και της μεταστροφής και μετά ανοίγουν το δρόμο του εξαγνισμού και της προκοπής στη ζωή, CCL, 20, 251.

[14] Στο *Carmen Apologeticum* του λατίνου απολογητή Κομμοδιανού (στ. 699) διαβάζουμε: *sunt tibi praepositas duas vias: elige quam vis.*

[15] Αντίθετα, περιλαμβάνει λιγότερες και έμμεσες αναφορές σε κείμενα της Καινής Διαθήκης. Βλ. σχετικά Carleton J. Paget, *The Epistle of Barnabas: Outlook and Background*, WUNT, 2 64, 1994, σελ. 99 κεξ.